

॥ ॐ श्री ॥

एकविंशतितम— —साधनसमारंभ.

श्री श्रेयस्साधकअधिकारिवर्गनो
११२ मो महोन्मव.

स्थान श्री विश्ववेद्यान (डारेली भाग.)
पेण्डरा.

प्रसिद्ध कानन

श्री श्रेयस्साधकअधिकारिवर्ग
वर्ष ५०

पुंचालाल मोहनलाल पुत्र, बडावरा

श्री भाग्योदय प्रीन्टींग प्रेसमा जेठालाल देवशकर
दवेण छाप्पु, स्वाडीआ-अमदावाद.

संवत् १९७५.

ड० सं० १९१९.

मूल्य रु. ० ३-०.

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અ. દામદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

૮૦૨૫

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૦૨૫ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ૨૨૩૬૫૨.૧૧૦૫.૨૧.૫૦
૨૨૩૬૫૨.૧૧૦૫.૨૧.૫૦

વિષય ૬ - ૧ : ૩૦૧

શ્રી એકવિંશતિતમ સાધનસમારંભ.

[રથલ—શ્રી વિશ્વવંદોદાન-વડોદરા.]

(સવત્ર ૧૯૭૫ ફાલ્ગુન ગુકલ ૧૫ રવિવારથી ફાલ્ગુન કૃષ્ણ ૦
૬ નાનિવાર)

કીર્તનો.

વિશ્વહિતાર્થ વિશ્વંભરમતિ વિજ્ઞામિ.

પદ ૧. (મગલ કર્મને મહેશ્વર, જય જય શકર ઉમાપતિ, ઐ લય)

વિશ્વતણી વિશ્વભર ! વાસ્તવ તિત્રિતિ કરો ગતિ

હિત નિજ કે પરનુ જીવમાન,

સાધી ન શકતી રતત્રતાથી,

સદાય કરો તે પ્રતિ—હિતપ્રતિ કરો ગતિ.

આપતરું અગ જે સાધનથી,

પ્રકરે તે પ્રતિ માનવ મનની,

શીત્ર કરો કેલુ ! ગિચિતિ—હિતપ્રતિ.

પ્રાણિમાત્રતણી દણી સહ ખામી,

નિજ વર્ગમ—ગૈશ્વયથી ગ્યામિ ।

શોભાંવા સસૃતિ—હિતપ્રતિ.

સત્કાર.

પદ ૨. (છા રાગયોગી રદીયાળા, ઐ લય.)

સાધનપ્રિય અંધુ વદાલા ! આવા જપવા પ્રભુમાળા,

કરીએ હૃદયથી આજ, ગણીને, સઉને આત્મમગ્ન... ..

કઈ રનેહભરી સન્માન.

અવશ્ય છે, આ મહાશય અવશ્ય, મહાતાના અજવાળા મોરુ...

પ્રકટાવી ઉરરાત્રિ પ્રાતરૂ-રૂપે કરી વરો ભગવાન,
 લઈ લો મનમાઝ્યાં વરદાન.
 હૃદયનું ચિંતન આજ વિસારો, સંયમમાં સ્થિરતાને ધારો,
 અભ્યંતરમાં વૃત્તિ ઉતારો, ધરીને ઇષ્ટનું ધ્યાન,.....

પછી વિચરો સ્થાને સ્થાન.

સ્નેહથી હળીમળી સત્ય વિચારો, જ્ઞાનદીપ્તિ પછી જગે પ્રમારો,
 અનેકના ઉરતાપ નિવારો, દાનને વાસ્તવ જ્ઞાન,

જીવનની એ જ ખરેખર સ્થાન.

સત્ય સદાચારે ઉપજાવો, સિદ્ધિ જગતમાં કરી બતાવો,

(૪) “ પ્રકટપણે બનતો આ વિસ્તે, ધ્યાતા ધ્યેય સમાન, ”

તમ એ પ્રાપ્તવ્ય નિશાન.

શ્રી. જ. દેવો.

યથાર્થ સાધન.

પદ ૩. ગઝલ.

નિરંતર અંતરે સ્મરવા, પ્રભુને જરી ન વિસરવા,
 દુસ્તર ભવસિંધુને તરવા, ખરું તો એ જ સાધન છે.
 કલેશના અગ્નિની જ્વાળા, ઉઠતાં જાં ગ્રહી માળા,
 હૃદય વહે શાંતિજળધારા, શાંતિનું એ જ સાધન છે.
 વિષયવિષજામ જો લીધો, હશે પણ પ્રભુરસ પીધો,
 અમર છે નિજને કીધો, એવું એ દિવ્ય સાધન છે.
 હૃદયની આશ જ્યાં ઝુટી, ગ્રહી લે પ્રભુભજનશુદ્ધી,
 મરેલો પણ ઉભે ઉઠી, એવું તો એ જ સાધન છે.
 વિકારી ચિત્ત જાં તારું, નામ અવિકારી લે ચારું,
 થશે તુજ મનનું સહિ ધાર્યું, અમલું એહ સાધન છે.
 જીવનની રાત્રિની મધ્યે, મંત્રની જ્યોતિ જાં ચમકે,
 મનોહર હૃદય ત્યાં ઝળકે, અલૌકિક એહ સાધન છે.
 મૃતસમી જીવનવાટિકા, અંધુ તુજ, તેને હરજળ પા,
 મનોહર પુષ્પ જાંઈ હરખા, સર્વથા એ જ સાધન છે.

શ્રી. જ. ઓઝા.

સાધકોપતિ કર્તવ્યોપદેશ.

પદ ૪. (ઉઠો શાધવા સાધક બંધુ, એ લય.)

નિજ જીવનમાં, સાધક બંધુ ! ઉન્નતિ સાધો ધરીને ખંત,
જીવનની મિથ્યા ખટપટનો ચટપટ આજે લાવો અંત.

પ્રભાપ વાણીના મૂકીને, પકડો પહેલો પ્રયત્નપંથ,
જીવનનો ઉત્કર્ષ ન થાયે, ત્યાં સગી તેનો મૂકો ન તત.

નાસ્તવ જ્ઞાનખુમારી લાવી, ફરજે વિશ્વે થઈને મસ્ત,
આધિ-આધિ-ઉપાધિભયથી, થશે કદી ના દુઃખમસ્ત.

સ્વાર્થવૃત્તિ ત્યાગી અવલોકો, આત્મામય આ વિશ્વ સમસ્ત,
નિજસમ-પ્રભુસમ જાણી સહિની સેવા કરી શોભાવો હસ્ત.

જીવનમાં સ્વાત્માવલંબી રહી, નિજ-પરહિત સાધજે અનંત,
આત્મજ્ઞાનથી સહિ કાંઈ કરનાં, સુયશ પ્રસરશે સદા દિગંત.

ગુરુપ્રબોધિત સાધન સાધો, મત્વર કરી પ્રયત્ન પ્રશસ્ત,
વિશ્વવંદ્યસમ પ્રભુમાં શમી રહો, ન્યારે થાય જીવનનો અસ્ત.

શ્રી જ. લેણો.

ઈશ્વરથી એકતા પામવાના ઉદ્દેશથી એકતારાપતિ કથન.

પદ ૫. (મારે હૃદયે જેઠ જગરાય, એ લય.)

મારા એકતારા ! એકતાર, કરજે મને મારા તારકથી,
મુજ ભયદુઃખસંહારકથી, મુજ સંસૃતિઉદ્ધારકથી. મારાં

(તું) જગને શુણાવે તારો, મારા પ્રભુને તેવો,

શુણાવ તું મારો રબકાર; કરજે

સોહનો તાર તારો, વૃત્તિનો તાર મારો,

ઉભયને કરજે એકાકાર; કરજે

સ્વર જોડું તારી સાથે, ભાવ મારા તારક સાથે,-

જોડીને કરે હું લલકાર; કરજે

મુજથી લઈ તાન ગાઉં, પ્રભુથી મુલતાન થાઉં,

હું ને ખસ મારા ફીરતાર; કરજે

વાયુમાં એકરૂપે, જેમ તારો સ્વર શમી જતો,
તેમ તું મુજને સ્વરૂપાકાર:—કરજે
આપણુ જો સંગે રહીને, પ્રભુકરી ધુનમાં વહીએ,
(તો) તારો ને મારો એકો પાર: કરજે

સંસારનું ક્ષણિકત્વ.

પદ ૬. (ન્યારી સ્થિતિ આ વિશ્વમાં, એ લય.)

આવા ક્ષણિક સંસારને કંઈ સત્ય સમજે માનવી,
ઝાકળતણા જળને લહે અજ્ઞાની જન કાંઈ જાણવી.
નિજ પ્રિય જનોમાં પ્રીત ધરવામાં ખુખી બહુ માનતા,
પણ તેહ અળપાતાં અનુભવતા હૃદયમાં ખિન્નતા.
યશ-નામનાની ઝંખનામાં, મોંધું આયુષ્ ગાળતા,
તે આવતાં-જતાં લહીને અર્થે અંતર બાળતા.
વળી કોઈ તો સુખ મહાલયે કે સ્ત્રી-પ્રભમાં ધારતા,
આવ્યે સમય તે નાશ થાતાં, હાય હાય ઉચ્ચારતા.
સૌન્દર્યમાં કો મુગ્ધ બનીને, સ્થિર સ્વરૂપને જાણતા,
વાર્ધક્ય-વ્યાધિથી કુરૂપતા, આવતાં દુઃખ માણતા.
ધન-વિભવ-સત્તા સત્ય લહી મશ્ગુલ રહેતા તે મહિં,
અજ્ઞાનવશ તે શોક કરતા, સર્વ જવ જાયે વહી.
આશ્ચર્ય તો છે એહ કે તે ક્ષણિક પોતાને લહે,
તે જાણતા જે જડ પદાર્થો સત્યને સ્થાયી રહે.
આકાશકેરા રંગસમ જે સર્વને અસ્થિર લહી,
નિરનેહ રહે જે સર્વથી, તે ધન્ય ધન્ય ગણાય અહિં.
છે એક આત્મા સત્ય ને સુસ્થિર સદા જેની સ્થિતિ,
આશ્ચર્ય છે કે તે પ્રતિ કોઈ દષ્ટિ પણ કરતા નથી !

શ્રી જ. વેળી.

સદ્વિચાર.

પદ ૭. (કુમારિકાના કાડનો પામે ન કાઈ પાર, એ લય.)

સમસ્ત સાધનોમાં છે શ્રેષ્ઠ સદ્વિચાર,.....છે.

સિદ્ધિ સર્વ પામે સાધે જો નરનાર.

મોંએથી જોલવું એ તો સદ્વિચાર ના,

નેત્રેથી વાંચવું એ તો સદ્વિચાર ના,

કાને સાંભળવું એ પણ સદ્વિચાર ના,

મનનું ઉપરનું ચિંતન (એ) સદ્વિચાર ના,

આચારે, વિચારે, ઉચ્ચારે, ઉતારે,

સુધારે સમગ્ર નિજ જીવન-વ્યાપાર,

તે તો સદ્ય ઇષ્ટાર્થસિદ્ધિ વરનાર: સમસ્તં

કશાથી ન થાય દુઃખી સદ્વિચાર સેવનાર,

કશાથી લેપાય નહિ સદ્વિચાર સેવનાર,

અસાધ્ય કશું માને ન સદ્વિચાર સેવનાર,

નિત્ય સુપ્રસન્ન રહે સદ્વિચાર સેવનાર,

હરિને, વરીને, સુખોમાં ઠરીને,

સહજમાં તરી લે સંસાર—પારાવાર,

ઠરી લે આ વિશ્વે તે ધન્ય અવતાર: સમસ્તં

મનુષ્ય વસ્તુતઃ સર્વનો અધીશ્વર છે.

પદ ૮. (કાઈ એક સમે, એ લય.)

આખું વિશ્વ વિરાટ સમે તુજમાં, અને વિશ્વવિષે તું તો વ્યાપી રહ્યો.

તોયે તારા એ વિશ્વથક્રી તું ડરે, ચીણુગારો શું જવાળાથી હાંસી મચો ?

તું તુજથક્રી છે ઉત્પન્ન થયો, અને તારામાં તારે વિદ્યાવાનું છે,

તારાવિશ્વ નથી તારો કો સ્વામિ બીજો, પછી તારે ક્યાં ને શાથી

ખડીવાનું છે ?

સુખ દુઃખનો કર્તા છે તું જ જગે, અને ધર્તા હર્તા પણ તુજ તું છે,

તું છે તારો ઉદ્ધારક ને વળી તારો, સંહારક પણ તું જ તું છે.

તું છે તુજથી બદ ને મુક્ત સદા, તુંજ તુજને લેતો સ્વર્ગ—નરક,

તુજ અપયશ તારાથી થાય અને, તુજથી તુજ વિજયખ્વજ ફરકે.

આવે એક જ તું અને તારૂં બધું, અન્ય તો માત્ર મિથ્યા બાન્તિ જ છે,
 વારૂં સત્ય સ્વરૂપ તું ઓળખી લે, તો તો નિત્ય અખંડિત શાન્તિ જ છે.
 જાને અન્યને આધારભૂત ગણે, તુજ ઉન્નતિમાં કે અવનતિમાં,
 તું જ ભૂલ કરે ને સુધારી શકે તુજ સારી ખોટી સર્વ પ્રવૃત્તિમાં.
 જુઓ જાન જે તું તે સંભારી અને, જ્ઞાન-જ્ઞાનથી તુજને જો વિશ્વપતિ,
 પછી સર્વત્ર-સર્વમાં દષ્ટિ જતાં, તને લાગશે તુજવિષ્ણુ કાંઈ નથી
 હિમતલાલ.

અમળા.

પદ ૬. (અમને લાગી સ્વરૂપશું તાળી, એ કવ.)

જીવને આ શી બમણા લાગી,
 હર હર કોઈ રહ્યા નહિ બાકી; જીવને.
 માયામાં ખરડાયા તે તો જાણે મૂક્યા બાકી,
 જાનીને પણ એ માયાની, ક્યાંથી સોડી વાગી; જીવને.
 મૂખાં જન બકવાદ કરે કે, હોળે પટલાઈ આખી;
 પણ આતો હાપણુ કરનારા, સમજી ને સોલાગી; જીવને.
 ચરકેલી હોય જેની ડાગણી, તેની વાતો આઘી,
 અરે ! અરે ! જુઓ આતો વંકયા, તત્વનિષ્ઠવિરાગી, જીવને.
 વાતોમાં વિણામણુ જરીએ, શેષ રહે નહિ બાકી—
 પણ આચારે મૂકવામાં સૌ, રહેતા નિત્ય અલાગી; જીવને.
 સામાને ઠગવાને કે તો, મૂછ રાખતા વાંકી,
 છેક બાયલા એવાઓ શીદ, બ્યર્થ કરે વરણાગી; જીવને.
 પોતાનું કલ્યાણુ સૂઝે નહિ, પરની પીડા લાગી,
 ત્રિવિધ એપણાં આમિમાં, બળતા તે નિર્ભાગી; જીવને.
 ફાકટનાં પાખંડ ત્યજી 'દિલ' થા તું પ્રભુ અનુરાગી,
 હવેન્નર અનુગ્રહ પાત્ર બનીને, દે બમણા સૌ સાગી; જીવને.
 'દીલ.'

મનુષ્યદેહ પામી પ્રતિકૂલમાં અનુકૂલબુદ્ધિ ન પ્રકટાવી
શકાઈ તો જીવન વ્યર્થ છે.

પદ ૧૦. (અમે વિશ્વનાથ અંકમાંહી ખેલીએ રે, એ અપ.)

તું તો દુઃખથી નિત્ય રડતો હશે રે,
પણ જાણ્યું હસી ન દુઃખમાંથી,
તો તો જીવતર એળે ગયું જાણ્યું રે.
તું તો આપત્તિ જોઈ ધ્રુજતો હશે રે,
પણ તેમાં જો વૈર્ય ન ધરાય; તો તો
ત્રિવિધ તાપમાં અખંડ તપતો હશે રે,
(પણ) મધ્યે રહીને ગાયો ન જો મલ્હાર;^૧ તો તો
તું અજ્ઞાનઅધિકારની મધ્યે છતાં રે;
કર્યો જો ન દીપકરાગનો^૨ લલકાર; તો તો
તને સુખમાં સોની હશે સાંભર્યા રે,
પણ જો ન સંભાર્યા તેં રામ; તો તો
તું તો સ્યામાને જોઈ રીઝતો હશે રે,
પણ જોયા જો તેં ન ઉર સ્યામ; તો તો
ભલે શિષ્ય તું કહાવે નૃસિંહનો રે,
પણ ગાજ્યો ન પડરિસંમુખ; તો તો
સાચી શ્રદ્ધાથી સેવીને સદ્ગુરુ રે;
જો ન ભાગી તેં મનની સહિ બુખ; તો તો

કર્તવ્ય જ્ઞાતવ્યના વાસ્તવ જ્ઞાનચિનાની વૃત્તિની શ્રીદૃષ્ટપ્રતિ તદર્થ
પ્રાર્થના.

પદ ૧૧. (સાર આ સંસારમાં ન જોયો, એ લખ.)

જૂલી પડી છું વિશ્વવાટે, હે પ્રભુ ! કલ્યાણ સાધતાં, જૂલી પડી છું વિશ્વવાટે.
આશાનું ભાથું ખાંધીને નીકળી, કલ્યાણ પામવાને માટે; હે
મિથ્યા મેં છોડીને સાચું ધર માંડ, રખડું હવે હું વાટે ધાટે; હે

૧ મલ્હાર સગ ગાવાથી જાણીકાણમાં પણ વૃષ્ટિ થાય છે, તેમ
ત્રિવિધ તાપના અનુભવની મધ્યે શાંતિની લહરી પ્રકટાવનાર ભાવન્ય
હોવાથી થટે છે. ૨ દીપકરાગ ગાવાથી મને તે સમયે દીપક પ્રકટે છે.

સાચા સંગાથી કોઈ મળ્યા ના, બહાવરી છું મનના ઉચાટે; હે.
 અધવચ ખેસું, પગ આ વીધાય બહુ, પ્રતિફલતાકેરે કાટે; હે.
 તમ છું તાપથી. આપ વિના કાણુ, શાંતિજળેથી મને જાટે; હે.
 કસોટીશૈત્યથી શરીર આ માફ, દેહાધ્યાસે કરી કાટે; હે.
 આજ મુઘી જાઈ જાઈ ઉપરનું, વ્યથાં મોહ પામી વિશ્વકાટે, હે.
 હારી હું સર્વથી અંતમાં આપને, વિનવું રડી ઉંચે ધાટે; હે.
 રહાય થશે તો દઉં સર્વસ્વધેર જાઈ, આપની અપૂર્વ રહાયસાટે; હે.

શ્રી જ. દેવો.

**મનુષ્યની યથાર્થ સાવધાનતાવિના કેવલ મહાપુરુષોનો મંગ
 વાસ્તવ હિત સાધતો નથી.**

પદ ૧૨. (હે મનભ્રમરા ! એ વચ.)

મહાજનકરી, પાસ વસ્યા કેવલ તેથી શું થાયે,
 ન સ્વભાવ ત્યજ્યા, વંત નિજના તો મધ્યગું વ્યર્થ ગણાયે.
 આ ગરુડ વિખણપામ રહ્યાં, સપને વંતઈ લાલચુ થયો,
 જાતિ સ્વભાવ તેના ન ગયા; મહાં
 જઈ સાપ વસ્યો શિવગ્રીવામા,^૧ પણ તેથી શું તેના મનમાં !
 જ્યાં દષ્ટિ ગણપતિવાદનમાં !^૨ મહાં
 છો માતાપાસે વાઘ વચ્યો, વંતઈ મનુષ્ય ભક્ષણ કરવા ધસ્યો,
 વાત્સલ્યનો ગુણ તેને ન કળો; મહાં
 સત્પુરુષતણી નિકટે રહીને, ન સુધાર્યો જા તુજ અભાવને,
 પશુર્થાએ અધમ તો જાણુ તને; મહાં
 તું પશુરૂપ નથી પણ માનવી છે, તુજમાં શક્તિ કંઈ અવનવી છે,
 (તે) સદ્ગુણ ગ્રહેવા તે કેળવી છે ? મહાં
 સદ્ગુરુસંગતિ છે શ્રેષ્ઠ કહી, શું સ્વભાવ સુધાર્યો તેને ગ્રહી ?
 ન તો, જાણુ તું વ્યર્થ જ જન્મ્યો અહિં; મહાં

અરે ઓ માનવી !

પદ ૧૩. ગઝલ.

અરે ઓ અગ્નિ ! તારા પરની રાખોડી ઉરાડી દે,
અને તુજ સુપ્રકાશિત રૂપ, જગને તું દેખાડી દે
ગગનના ઓ સહસ્રાંગુ ! સિતિજની ત્યાગી મર્યાદા,
તું નાઈ સ્વરૂપ દર્શાવી, હર તું જગતિમિરની બાધા.
અરે ઓ રમ્ય ચાંદલીયા ! તું પરનું અન્ન દૂર નાંખી,
કરાવી દે સહજમાંહિ, તું તુજ અસ્તિત્વની ઝાંખી.
અમૂલ્યા રત્ન આણુતણા ! તું પારની માડી દે ટાળી,
તું પરથી માગી ટાળીને, ન્યરૂપ તુજ દે તું ઉગળી.
અરે ઓ માનવી ! તારું અવિદ્યાવરણ ટાળી ને,
અને જગમાં ન્યયં જ્યોતિરૂપે સહજે પ્રકાશી કે'.

પોતાને તન્મય કરવા અર્થે ચૈતન્યાબ્ધિપ્રતિ અભિમાનીનું આહ્વાન.

પદ ૧૪. (પ્રિયતમ મારે હૃદયકમલ જેઉ સખી રી, એ લય.)

સામર્થ્યાધિકાન ચૈતન્ય-અબ્ધિ ! આવ ધ્રુવવતો રી,
મારા પ્રતિ આવ ધ્રુવવતો રી, સામર્થ્યને તું ઉદ્ભવવતો રી:-
નિઃશંક થઈ નિજ દિવ્ય પ્રવાહમાં, કર મને તરતો રી,
તારા તરંગરૂપે કરી મુજને, તુજમય કરતો રી,
સદા રહે ન્યાં ત્યાં વહેતો રી;—
મારા આણુઆણુમાંહિ પ્રવેશી, જાડચને હરતો રી,
તારી સત્તાને રઝરાવીને ન્યાં ત્યાં, રહે પ્રસરતો રી,
હુંમાં તુજ ઐશ્વર્ય જરતો રી;—
તારામાં માઈ અહંપાણું શમનાં, બિન્દુ સિન્ધુ થતો રી,
તારા સમગ્ર અંશોને હું મારા, તવ અનુભવતો રી,—
મહા મસ્ત થઈ ગાજી રહેતો રી;—
આવ સમીપ ઓ સિન્ધુ ! તું સત્વર, વાટ હું જેતો રી,
ધન્ય તે ક્ષણુ ન્યારે મુજને તું તારું, બિન્દુ બનવતો રી,
ચિતિરૂપે મુજને શોભવતો રી;—

પ્રસુહધાનમાં માનવપુણ્યોને તેમનાં કર્તવ્યોનું નિદર્શન.

પદ ૧૫. (પધારો જગત્પુણ્યારી, એ લય.)

પ્રસુહધાનનાં પુણ્ય ! સુગન્ધ સુગન્ધ પ્રસારો.
 તમ પરિમલમાં સર્વ શક્તિ છે, તેનો પ્રસારો પ્રવાહ,
 જેથી જાયે સહજમાં શમી કંઈ,—જનના આંતર દાહ; સુગન્ધ.
 દોષરૂપી દુર્ગંધી ટાળવી, એ જ તમારું કામ,
 તમ પરિવંષિત જનમંડલના, હણીને દોષ તમામ; સુગન્ધ.
 તમે ઉગ્યાં છો જગમાં શાંતિ, તૃપ્તિ વધારવા કાળ,
 જાઈ દઈ માનવ હૃદયોને, આનંદેથી આજ, સુગન્ધ.
 અવનવું ચેતન ઝળકી ઉઠે કંઈ, એના પ્રસારો સમીર,^૧
 જેથી પ્રપ્રુલ્લિત થાય સંતોનાં, મન મતિ અને શરીર; સુગન્ધ.
 વાતાવરણ રચો કંઈ એવું, જે હોય જ્ઞાનમમૃદ્ધ,
 જેમાં પ્રવેશતાં જન સહજે, થઈ રહે તત્ત્વ—પ્રભુદ્ધ. સુગન્ધ.
 જે પરિસ્થિતિ ને જે મર્યાદા,—માં હો થયાં તમે નિયન,
 તેને અનુકૂલ સર્વ પ્રકારે, જગત્તું કરજો હિત; સુગન્ધ.
 અન્યનું હિત કરતાં કરમાવું, કરમાવું નથી તેહ,
 પ્રભુનું કાર્ય કરીને એ તો, પ્રભુમય થવું સદેહ; સુગન્ધ.

પિપાસુ તથા પદ્માકરનો સંવાદ અને તેમાંથી લેવા યોગ્ય કથા.

પદ ૧૬. (ગાન મધુરા કંઈ ગા, અલ્પિ રજનિ, એ લય.)

પિપાસુ:

પદ્માકર^૧ પ્રિય ! પા, તુજ જલને, પદ્માકર પ્રિય ! પા.
 અગાધ જલ તુજમાં છે ભરીયું, વાપર પાવામાં; તુજ.
 મુજને પાણે ખૂટીશ નહિ કદી, કંઈક ઉદાર તું થા, તુજ.
 કંઈ શોષ પડ્યો છે અતિશય, પ્રાણ જવાના આ; તુજ.
 અપિપાસુને જોઈ ઓ પદ્માકર ! હસે શું કરી હા હા; તુજ.
 ઓ સરવર ! ઝટ કર ઝટ કર તું, વાર હવે કર ના; તુજ.

વજ્રાકર:

ઉદ્ધારો આ શા ! તું કહાડે, ઉદ્ધારો આ શા !

બરાડવું મોંથી એ તો છે, મિથ્યા તુજ દ્રષ્ટાં; તું

નમ તું નીચો ને મુજ જલના, ભરી લે ને ખોખા; તું

પ્રયત્ન વિષુ કોઈ ખુંદ ન પામે, એ નિયમ ન ભુલી જા; તું

વાસ્તવ કૃતિ ફલ દેનારી છે, યુમાટા ન મોંના; તું

સાચો તૃષાતુર સમય ન ગાળે, શબ્દ ઉચ્ચરવામાં; તું

તદ્વત પ્રભુપણુ વાણી નહિ પણુ, શુદ્ધ કૃતિ જોતા,

પ્રિય પ્રભુ તો, એ વિધિ પ્રસન્ન થતા.

ઈષ્ટનો સવલાશ્રય અનુભવનાર મક્તોના મસ્ત ઉદ્ધારો.

પદ ૧૭. ધુન.

અમે બાલક પ્રભુનાં ગણાયાં. ખીજની પછી શી માયા.

પ્રભુ આપે માગ્યાથી સવાયાં; પ્રભુની શિર છત્ર છાયા.

પ્રભુમાં તો અમે ગાંડધેલાં; ખીજની

પ્રભુહાથનાં અમે તો આંકેલાં; પ્રભુની

પ્રભુ ભજતાં અમે મરત રહીએ; ખીજની

જગમાં તો અમે તે અમે છઈએ; પ્રભુની

અમે માગ્યું મેળવીએ પ્રભુથી; ખીજની

પ્રભુનામ એ અમારી ગળથુથી; પ્રભુની

પ્રભુ નિત્યના અમારા છે ખેલી, ખીજની

અમારે તો સદાય હર્ષ-હેલી; પ્રભુની

પ્રભુને તો અમે રહ્યા પામી, ખીજની

અમે સેવક મટી બન્યા રવામિ; પ્રભુની

સમારંભમાં સેવવા યોગ્ય કર્તવ્ય.

પદ ૧૮. ગરબી.

આવો સાધનો કંઈ દિવ્ય આજે સાધીએ જો,

ધ્યાન ધારી ધારી ઈષ્ટને આરાધીએ જો; આવો

સમય સ્વદેષ છતાં સાવધતા સેવશું જો,

સદ્ગુરુસહાયે સિદ્ધિસંપન્ન થશું જો; આવો

ક્ષણ એક પણ નકામી નવ ગાળશે નં,	
હરપ્રયત્ને ચિત્ત હરિવિષે વાળશે ને;	આવો●
સહથી સુગમ સાધન સદ્ગુરુસ્મરણ લહો ને,	
સર્વ વાણીથી અખંડ ગુરુ ગુરુ કહો ને;	આવો●
કંઈક એકાંતે ખેંચી વૃત્તિ રોધને ને,	
કંઈક સમય જ્ઞાનગ્રંથને અવગોળને ને,	આવો●
મળી પરસ્પર હિતાર્થ ચિંતન કરો નં,	
વિષય ને વિનોદ ફેરી વાત પરલરો નં,	આવો●
વૃત્તિ સાધનાભિમુખ અખંડ રાખને નં,	
મધ્યે મધ્યે લક્ષણથી વચ્ચે ઝાંખને નં,	આવો●
સદા જાળવેલી રાખને પ્રસન્નતા નં,	
જેની હોય ના નિરોધથી વિરોધના નં,	આવો●
‘ ઉચ્ચ જ્ઞાન ગાળવું ’ એવા આરંભમાં નં,—	
કયો નિશ્ચય તો લાભ મમારંભમાં ને,	આવો●

કર્મણ્યવાધિકારસ્તે મા ફલેષુ કદાચન.

પદ ૧૯. (આજ કરી લો, આજ કરી લો, એ વય.)

આશ ન રાખો, આશ ન રાખો, કમ તણા કળની કંઈ ઉર,
જળથી નિરપ્રલ રહી મદાંગે, પ્રયત્નથી રહો કદી ન દર.
જ્યાં વાદ ત્યાં રણગાર છે, જ્યાં શબ્દ ત્યાં પડ્યો સદા,
જ્યાં શ્વાસ ત્યાં નિશ્વસ શરીર છે, કાર્ય ત્યાં ફળ સર્વદા;
જળની ટીકાગ્રાત વ્યથા દટિ—ને કદી ના વાળવો;
નિષ્કામ કર્મે રત રહીને, વૃત્તિ યશની ખાળવો;—આશ ન●
ને સૂર્ય ખનશે તો પ્રભુમત્તા, વિશ્વ આખું આવશે,
ને ચન્દ્ર થાશે ચાંદનીમાં, મહાકાવા કંઈ આવશે;
નિર્મળ ઝરાંપે પહેશે, (તે!) કંઈ તૃપાતુર આવશે,
જ્યોતિષે નં જળકળો તો, કદ પનગો આવશે.—આશ ન●
હીરાવિષે રહી ગોચ્યતા, હો! કાચલામાં તે છતાં,
શ્રમ સહી સહીને પણ જંતો, તેને પ્રકટમાં લાવતા;
માટે સુપાત્ર ખનો તમે, ફલકેરી આશા ખાળીને,
ફલ પામશે—વિજયી થશે, આ વિશ્વને ઉજાળીને.—આશ ન●
શ્રો જ. લેવો.

સરક હૃદયાન્વિત મક્તુનું દૃષ્ટિ સત્ય કથન.

પદ ૧૯. (અ) (વિમલાચલવાસિ વેલા આવો, એ લય.)

તમે સાચું પૂછવો જો સ્વામિ ! તો કહેતાં લજવાઇએ

અતિ; લજ૦

આપ તો છો સદાના અમારા, પરંતુ અમે આપના નથી; અમે૦

સાચું પૂછવો તો અમકાજે, સાધન ક્યાં વિવિધ,

પણ હીણભાગી અમે, ન તેને, સાધી બનીયા સિદ્ધ;

એ કહેતાં લજવાઇએ અતિ—

સાચું પૂછવો તો ઉન્નતિના, માર્ગ બતાવો આપ,

પણ તે માર્ગે ગયા—ન જઇએ, એ જ અમારાં પાપ;

એ કહેતાં લજવાઇએ અતિ—

સાચું પૂછવો તો (આપે) રચ્યો છે, સુખસામગ્રી અમમાંહિ,

એ વાપરી શકીએ નહિ એ અમ, કર્મતણી કંઠાણ;

એ કહેતાં લજવાઇએ અતિ—

સાચું પૂછવો તો હાથે કરી, વિપથે વહીએ નાથ !

હાથ છોડીએ પ્રભુ ! તમારો, તો તારો ભરી બાથ;

એ કહેતાં લજવાઇએ અતિ—

ઇષ્ટાનુગ્રહથી ઉન્નાતિનભમાં વિહરતા સાઘકપતંગના હૃદયગાર.

પદ ૨૦. (પળના તમને બુલુ, વર એ આપો—એ લય.)

પળના નીચે આવું, હું તો નભમાં નિત્ય ઉડું;—
 ગુરુઅનુગ્રહરૂપ દોરથી, મનપતંગ સંધારી,
 મૂર્ખાકાશે તો ઉડે, ઊરાડતા જગરાય; પળ નાં
 નભમાં મુજને ન્યાળીને, પ્રકૃષ્ઠ થાતા ઉર,
 ક્ષણ પળ નીચે આવતાં, થાતા ખિન્ન જરૂર; પળ નાં
 પૃથ્વીનક્ષના પવનનો, સ્પર્શ મને ના થાય,
 કો જે સદગુરુ ઇચ્છના, નિવાસ મુજ નભમાંથી. પળ નાં
 જગજીવ સહિ ટોળે મળ્યા, મુજને વેનવા કાજ,
 સાશ્વર્યે તે ન્યાળતા, મુજને તો નભમાં જ, પળ નાં
 પતંગ સરસ જ કો કહે, કો કહે દોર જ નો.
 અનુકૂળ પવન જ કો કહે, નહિ તો ના જાય. પળ નાં
 માર્તિઅનુમાર જ કલ્પના, કરતા વિધાવિધ જીવ,
 સુભાગી લે' ઉડુપનનું કારણ મુજ ગુરુશિષ્ય પળ નાં
 પછી હું પતંગને રહું, તાતવ્ય ન પ્રત્યક્ષ,
 કો જે પ્રભુનો થઈ રહ્યાં. એક જ હું દાસ્ય પળ નાં
 હું તો શી રીતે ત્યજું, મુજ પ્રિયતમના સાથ,
 ત્યજવા હું કદી જાઉં પળ, ત્યજતા મને ન નાથ; પળ નાં
 ઉપેન્દ્ર ગુરુકરુણાવડે, નિત્ય રહી નભમાંથી,
 મોજ અસૌકિક માણું હું, ગુરુગુણ ગાન સદાય, પળ નાં

ચુનીલાલ. (દોનો.)

વેશધારી વિમુને.

પદ ૨૧. (ગાયા કરો ધિરતો મેરી જાન કબી કબી, એ લય.)

વેશધારી વેશ તું ધરે નવા નવા,
 ધરે નવા નવા, તું દિવ્યતા પ્રસારવા; વેશ
 નામરૂપથી અતિત છે તું સર્વદા,
 તો એ શબ્દસ્વાંગ તું ધરે નવા નવા; વેશ

નિત્ય મુક્ત, તું ન બદ્ધ કેા થકી કદા,
 અકથ લવ્ય રંગ તું ભરે નવા નવા; વેશ૦
 કાળનો એ કાળ મહાકાળ તું ખરો,
 મૃત્યુનેય દેતો ત્રાસ તું નવા નવા; વેશ૦
 સવિતૃતું ભર્ગ તું જ, જીવનનો ઝરો,
 જ્યોતિષુંજ દે પ્રકાશ તું નવા નવા; વેશ૦
 સર્વવ્યાપી તું દિગંત માંહી ગર્જતો,
 ગગનભેદી નાદ તું કરે નવા નવા; વેશ૦
 વારી જાઉં હારી જાઉં તું પર પ્રાણ હો,
 દિવ્ય જ્ઞાનના પ્રસાદ દે નવા નવા; વેશ૦

‘ દીક્ષ.

**જીવનના અનેક ઉદ્દેશોમાંના એક ઉદ્દેશનું દઢતાથી પાલન
 કરવાનો નિશ્ચય.**

પદ ૨૨. ગઝલ.

ઉદ્દેશ મારો આ જ તે હું, આજથી પાલન કરે,
 આધાર છોડી કાલનો, આ કાલ સત્કૃતિ આદરે.
 મારી વ્યથાકેરી કથાને શીદ વૃથા જગને કહું,
 કૂંપછાંય શમતી કૂંપમાં તેમ, મુજ વ્યથા મુજમાં દહું.
 સંબંધી સ્નેહીનાં હૃદય મુજ દુઃખ કહી નહિ દુભવું,
 દુઃખી થતાં જોઈ તેમને, દુઃખ અધિક હું ઉર અનુભવું.
 હું અન્યને સુખી જોઈને મુજને લહીશ સુખી બહુ,
 કાષ્ઠ અન્યના સુખઅર્થ દુઃખ સહેવા સદા તૈયાર છઉં.
 મુજ દુઃખના નિશ્વાસ પ્રભુની પાસ પણ નાંખું ન હું,
 મુજ દુઃખમાંથી દુઃખની શુદ્ધિ ઉઠાવી હું લઉં.
 મુજ જીવનમાં જો આટલું આચારમાં આણી શકું,
 તો મુજ જીવનમાં નૃહરિઅનુગ્રહ મેળવ્યો માની શકું.

પ્ર. બહેન.

ગગનમંડલમાં સ્થિત થનારને કેવા અનુભવો થાય છે ?

પદ ૨૩. કરાઈ.

ગગનમંડલનો અનુભવ ન્યારો રે, ભૂતલવાસી શું જાણે રે,
વિહંગના ઉડ્યનનું મહા સુખ, ભૂમિગત કીટ શું માણે રે.
ગગનમાં મર્યાદા નથી હોતી રે, વિકારની જ્યાં ગંધ નથી રે,
પામર વિષયી ત્યાં ન પ્રવેશે, વિહરે ત્યાં મહાયોગી—યતિરે; ગગન૦
ગગનમંડલમાં સ્થિત જન નિજનેરે, એક છતાં સર્વમય જાણે રે,
નિજમાંથી સઠિ કાંઈ રકુરતું જોઈ, પોતામાં શમતું નાણે રે; ગગન૦
પ્રપંચમાત્રને કદીક વિલાવી રે, એક સ્વરૂપે સતત વિલસે રે,
પ્રપંચમાત્ર કદી પ્રકટાવી, સર્વનું કારણ બની ખીલશે રે; ગગન૦
જેથી મહત્તર કે નથી પરતર રે, જ્યાંથી અધઃ ન અવાતું કદી રે,
અચક્ષુ તો પણ સવનો દૃષ્ટા, અન્નિર્દુષ્ઠ તદ્દપિ રહે તે વદી રે; ગગન૦
ગુરુકરુણાબલથી યોગકલને રે, પામી ગગનમંડલ ચઢતો રે;
ઉપેન્દ્ર પ્રભુમય તે થઈ રહેતો, જોટો જેનો નથી જડતો રે; ગગન૦

ત્યાગ.

પદ ૨૪. (મારે મન એ ન અધિક, એ લય.)

હવે શીઘ્ર કરો વીર ! ત્યાગ.

શુદ્ધિમાં થઈ રહી જે ભ્રમતા, વૃત્તિમાં વ્યાપી વિદ્વલતા,
આ ચિત્તતણી જે ચંચલતા; હવે૦

કંઈ વિપરીત વેગો આ મનના, કલ્પનારૂપી ખોટી ભ્રમણા,
ખાઝ્યા ઉર થર જે અહંતાના; હવે૦

નિજ સ્વાર્થ ને સુખની વૃત્તિનો, ને પ્રપંચમય દુષ્ટ કૃતિનો,
ને મહા મોહ આ સંસૃતિનો; હવે૦

સંકુચિત ભાવો અંતરના, દ્વેષો આશ્રમ-મઠ-મંદિરના,
કંઈ વિરોધ અંદર અંદરના, હવે૦

નિજ-પરના વાસ્તવ હિતકાળે, તન-મન-ધન-જન ને મહારાજ્યે,
નિર્ભય થઈ આજે ને આજે; હવે૦

હું વિશ્વવંદના જીવનના,—શું ગર્ભભાગમાં લાગવિના ?

તેમ સ્વલાભ, હિતાર્થ સહ જનના; હવેં

ત્યાગથી સહ્યે સત્કલ લાધ્યું, શ્રેયસ્ સહિત ત્યાગથી 'વાધ્યું',
ને ફલિજૂત કરવું હોય સાધ્યું, તો શીઘ્ર શિખો વીર ! ત્યાગ.

શ્રી. જ. દેવી.

વાસ્તવ શ્રેયસ્ને સાધનાર અધિકારીના જનસંગ- સંબંધી ઉદ્ગારો.

૫૬ ૨૫. લય દાણ્યાતુરીના.

હું તો થાક્યો સેવી જનસંગરે, હવે નહિ, સાધું એવા સંગને રે.
એમાં બહુધા મલિનતાનો રંગ રે, કરે મારા, વાસ્તવ હિતભંગને રે.

આશ ધારી હતી જનસંગનિરે, મને આપશે કંઈ કંઈ સન્મતિ રે.
થયા વ્યર્થ એ સર્વ વિચાર રે; હવેં

મેં તો પેટ ભરી ભરી ખાધું રે, જનસંગનિરૂપી ભાધું રે.
થયા એથી તો ઉલટા વિકાર રે; હવેં

શ્રુતિ વાળું કોઈ ઉચ્ચ વાતમાં રે, જનસંગ તો પાતાળે સાતમા રે,
લાગ્યો વેગથી ધસડી જનાર રે; હવેં

ભક્તિ ભાવવડે જવ સાધતો રે, જનસંગ ત્યારે મને લાગતો રે;
શંકા—અશ્રદ્ધા ઉપજવનાર રે; હવેં

ચિત્તશાંતિઅર્થે યત્ન હું કરું રે, તેમાં જનસંગરૂપી વાંદરું રે,
મારા ચિત્તને બહેકાવનાર રે; હવેં

યોગ સાધવા નિરોધ આદરું રે, મને ધરને ઠેકાણે ગાંદરું રે,
જનસંગ તો દેખાડનાર રે; હવેં

યત્ન સેવું જ્ઞાનપ્રાપ્તિઅર્થે રે, જનસંગ ત્યાં વિરુદ્ધ વર્તે રે,
ભરે મુજમાં અજ્ઞાનસંસ્કાર રે; હવેં

જનસંગ તો કુબલે બ્યવહારમાં રે, ઉલટો અધિક લપેટ સંસારમરિ
એમાં માઈ શું રંધાનાર રે; હવેં

કદી ચાલ્યા નો એના વિરુદ્ધમાં રે, તો તો સામે ઉતરતો એ
યુદ્ધમાં રે,

બેળવે તેમાં, ત્યારે જંપનાર રે; હવેં

મારું કર્તવ્ય તો જુદી જાતિનું રે, દઉં લક્ષ ન તો પછી શાંતિનું રે,
સ્થાન પામું ન આ અવતાર રે; હવેં

જેણે વાસ્તવ હિતને છે સાધવું રે, જેણે ગુરુપદને છે આરાધવું રે,
તેણે ત્યજવા ઘટે વ્યવહાર રે; હવેં

સાચા શ્રેયથી રાખે વિમુખ જો રે, એવા હાનિકારક જનસંગને રે,
કરૂં નવ ગજના નમસ્કાર રે; હવેં

પુજ્જ.

આજ મુધીમાં શું સિદ્ધ કર્યું તદર્થ અધિકારિને પ્રશ્ન.

પદ રૂ. (નરતનુ પામી પંથી ધણું કરવાનું, એ લય.)

વ્યતીત જીવનને ભાળી, વિચારો શું સાધ્યું,

મનને હરિપદમાં કે શું વિષયમાં સાંધ્યું,

વહાલા વિચારો શું સાધ્યું,

મડી ઘડી ભુખ લાગે, ઘડી ઘડી ખાધું, વહાલાં

નિત્યની ભુખ ટાળે, એવું શું રાંધ્યું ? વહાલાં

મનનો સ્વભાવ ત્યાં ત્યાં દોડી જવાનો, વહાલાં

ચળે નહિ મનને એવું હરિમાં શું બાંધ્યું ? વહાલાં

જર્જર થાતું વાઘે શરીર આ નિત્ય, વહાલાં

સત્યપ્રતિ આ અંતઃકરણ શું વાધ્યું ? વહાલાં

રજ તમ સંસ્કારોને લાઘો અખંડ, વહાલાં

વાસનાક્ષયનું શું કંઈ બીજક લાધ્યું ? વહાલાં

અહંમમ આજ મુધી બહુએ વધાર્યું, વહાલાં

તત્ત્વવિચારથી શું વિશ્વને બાધ્યું ? વહાલાં

બગડેલી બાજી હજીએ મુધરવી શક્ય, વહાલાં

ઉપેન્દ્ર સચ્ચિત્પદને નો સદૈવ આરાધ્યું; વહાલાં

માનવજાતિને પ્રતીત થતાં દુઃખો નિવારવા શ્રી ઇષ્ટને વિશ્વસિ.

૫૬ ૨૭. (ખેલોને કંથ કાઝામણારે, એ લય.)

જાગો એ જાગી ! ગુહાતણારે, છોડા હાવે તો સમાધિઓ,
 ઓલવો આ અંતરનાં તાપણાં રે, આધિ-વ્યાધિ ને ઉપાધિઓ.
 સર્વ દિશામાંહિ ચઢી માનવ પ્રદેશમાં, વિપત્તિવાયુની આધિઓરે; છોડો.
 ઉછરતી માનવ-જીવનની વાડીઓ, વિપયપશુએ ચરી ખાધીઓ રે; છોડો.
 મોટા મોટાઓના જીવનની ઉપર, મારે તરાપ કાળકાંધીયો રે; છોડો.
 માંતિ કે સુખ નવ સાચું પામ્યા કદી, યુક્તિ વિવિધ અમે સાધીયોરે; છોડો.
 દેખાતી રૂડી પણ વિપત્તી ભરેલી, ત્યાં ત્યાં રસોધઓ રાંધીયોરે; છોડો.
 ઠરીએ ક્યાં જઈને, દુઃખ કાને આ કહીએ, બળતી સઘડી હૈયે
 આંધીયો રે; છોડો.
 આપ વિના સર્વ વ્યર્થ ગયું ધણા, દેવ અને દેવીઓ
 આરાધીયો રે; છોડો.
 નરહરિ જોગીરાજ ! ત્યાગી ગુહાને, સંભાળો આપની ગાદીઓ રે; છોડો.
 હિમતલાલ.

બાલકના સ્વભાવસિદ્ધ સદ્ગુણોને પોતાનામાં પ્રકટ કરવાની
 ઇચ્છા રાખનાર મનુષ્યની બાલકપ્રતિ યાચના.

૫૬ ૨૮. (વાલમા ! આવો અનેહેથી ભીંજીયે, એ લય.)

બાલુડા ! મને માગ્યું તું આપજે,
 તું તો પ્રભુનો અવતાર, સદ્ગુણોનો ભંડાર; મને
 માગ્યું પ્રથમ તારી પાસ હું,
 રનેહવાળો સ્વભાવ;
 નૈસર્ગિક ને જે નિઃસ્વાર્થ છે,
 જેને કાઈ પ્રતિ નથી ભાવ-અભાવ; મને
 નિર્મલ ને નિષ્કાવાળી અતિ,
 જેનો તુજમાં સદ્ભાવ;
 માગ્યું તને, એવી, બાલુડા !-
 મુજ ઉરમાં શ્રદ્ધાનો પ્રકટાવ-ભાવ; મને

વ્યતીત પ્રસંગોને ભૂલવા,

તારા જેવું સામર્થ્ય;

આપજે હું કલેશ જેથી ના કરું,

મારા ભૂત પ્રસંગોને અર્થ—અર્થ:

મને०

કરજે મારું હૃદય તુજ સમું,

જેને પર કે ન સ્વીય;

માગું છેલ્લું હું તારી પાસ હું,

આપ, મુજને માનીને ત્વદીય;^૧ પ્રિય !

મને०

નિરોધ—કૂટીર.

પદ રહ્યું. (પ્રભુની કૃપાના પાત્ર બંધુ, એ લય.)

મહા ગભીર ભવ્ય કુટીર પેલી, ભાળજો—ભાળજો.

ન્યાં ગમન કરવા કાળ મનના બાહ્ય વેગો ટાળજો,

મનનું અમનરૂપ કરી કરી ને, ભાળજો—ભાળજો.

હૃદે જવા તે માંહ્ય, ઇન્દ્રિય મર્વ પાછી વાળજો,

પ્રત્યક્ષ પ્રવાહિત કરી, કુટીરપ્રતિ, ભાળજો—ભાળજો.

વિષયોત્થા સંસ્કાર સ્ફુરતા, યથાશક્તિ ખાળજો,

આ ચિત્તને નિર્વિષયી કરના, ભાળજો—ભાળજો.

શ્રદ્ધા ત્યજી ભુદ્ધિ કુતર્કે જાય ના તે ન્યાળજો,

શ્રદ્ધાસહિત એકાગ્ર થઈને, ભાળજો—ભાળજો.

નિજ પ્રાણુકેંદ્ર દમન કરીને, કર્મકાષ પ્રજાળજો,

ગતિ પ્રાણુની રોધી, કુટીર પ્રતિ, ભાળજો.—ભાળજો.

છે એ નિરોધ—કુટીર તે પ્રતિ શાંતિપૂર્વક ચાલજો,

તેમહિં પ્રવેશી અવનવું કંઈ ભાળજો—ભાળજો.

એ કુટીરના અભ્યંતરે જઈ, સિદ્ધપદમાં મહાલજો,

ત્યાં નિત્ય નિજને મૃદુરિસ્વરૂપે, ભાળજો—ભાળજો.

માનવ કર્તવ્યોનું દિગ્દર્શન.

પદ ૩૦. (શાનું તું ચિંતન કરે, પૂછું તને હું વીર ! એ લય.)

આજ સુધી તેં શું કીધું, તે તું વીર ! વિચાર,
તુજ તનમનનો કેટલો, કર્યો કહે ઉદ્ધાર.

તુજ જીવન-સહભાગિનીતણા ? ઉત્કર્ષ કરવા કાજ તેં,—
ઉદ્ધમ કરી (તેની) અધિકારવૃદ્ધિ, કરી કેટલી આજ તેં;
નેઈ ખેલતાં બાલક ગૃહે, રાજ થતો તું તો ખરો,
પણ તેમના ઉત્કર્ષઅર્થે, શ્રમ કહે શો આદર્યો ?

તે પછી મૈત્રીભાવનો, જે સહ કર્યો સખંધ,
તે મિત્રોને કેટલો, (તેં) આપ્યો સૌખ્ય-સુગન્ધ;^૧

પછી જે સમાજવિષે રહ્યો તું, તેહના ઉત્કર્ષમાં,—
તેં યત્ન કરીને તેમને શું જણવ્યું ઉચ્ચાદર્શમાં ?
જે દેશમાં તું ઉદ્ભવ્યો, તે દેશભૂમિઅર્થ તેં,—
ઉત્કર્ષકર^૨ કંઈ ના કર્યું તો જન્મ ધાર્યો વ્યર્થ તેં;

પછી કર્યો શો યત્ન તેં, સમગ્ર વિશ્વહિતાર્થ,
વૃથા જીવન તુજ જાણુ ના, (જે) સાખ્યો સ્વાર્થ-પરાર્થ.

સત્યની વીણા.

પદ ૩૧. (મારી ક્યારીમાં મ્હેક મ્હેક મ્હેક, એ લય.)

મારા અંતરમાં વીણા કોઈ વાગી, હું જાગી,
અહો ! રસની ભરી !—ભાવની ભરી.

સર્વ વૃત્તિઓ તેમાં અનુરાગી, હું જાગી; અહો.

એહ વીણા કેઈ ઉરે ગાન શુણી ન્યાંડે,
જ્ઞાત છતાં મરત બન્યું અપલ ચિત્ત માંડે,
સંકલ્પમાત્ર શીઘ્ર ત્યાગી; હું જાગી; અહો.

૧ પોતાની પત્નીનો. ૨ સુખનો સુગન્ધ. ૩ સમાજના ઇતર મનુ-
ષ્યોનો ઉત્કર્ષ થાય એવું તેં તેમને તારી કૃતિથી સિદ્ધ કરી બતાવ્યું ?
૪ ઉત્કર્ષ કરનાર.

શુભતાં એ નાદ, પ્રાણ સહજે સ્થિર થાતા,
મન બુદ્ધિ આદિ પણ તેમાં વિલાતાં,
સ્વરની લલિત લહે લાગી; હું જાગી; અહો!

દિવ્ય પ્રેરણાના રાગ, દૈવી રસ રેલાવતા,
અલૌકિક જ્ઞાનતણા અંકુરે સ્ફુરાવતા,
વૃત્તિને કરતી વિરાગી; હું જાગી; અહો!

સત્યનું રહસ્ય ને માધુર્ય કંઈ જણાયું,
શુભી વીણાગાન જીવલાન આ વિજ્ઞાયું,
જીવન અન્યું આ સુખાગી; હું જાગી; અહો !

શ્રી. જ. દેવી.

મિથ્યા જ્ઞાનીપ્રતિ યથાર્થ જ્ઞાનીનો ઉપદેશ.

પદ ૩૨. ગરબો.

- મિથ્યા જ્ઞાની:** અમે તો પંખીડાં,
અમે ગગને કરતાં વાસ; અમે તો.
- યથાર્થ દર્શી:** પણ પૃથ્વીઉપર નેહ જીવને, તમે પંખીડાં,
ખાવા ઉતરો છો ખાસ; ખરાં તમે પંખીડાં !
- મિથ્યા જ્ઞાની:** અમે ફરર કરતાં ઉડીએ, અમે પંખીડાં,
ન્યાં કોઈથી કદી ન અવાય; અમે તો પંખીડાં.
- યથાર્થ દર્શી:** ભલે શરીર ઉંચે રાખતાં, તમે પંખીડાં,
પણ દૃષ્ટિ કાચડમાંથી; ખરાં તમે પંખીડાં !
- મિથ્યા જ્ઞાની:** અમે વૃક્ષની ટાચે બેસીએ; અમે પંખીડાં,
જુલીએ કંઈ ડાળા સ્થાઈ; અમે તો પંખીડાં.
- યથાર્થ દર્શી:** પણ દાણા નેહ ઉતરો નીચે, તમે પંખીડાં,
ઝડ જાળે જાઓ ફસાઈ; ખરાં તમે પંખીડાં !

મિથ્યા જ્ઞાની: નિત્ય હોયેના હોનાર, અમે તો પંખિડાં,
જ્યાં શબ્દ ન આવે એક; અમે તો પંખિડાં.

વચાર્ય દર્શી: પણ અવાજ જ્યાં જરી આવતો, તમે પંખિડાં,
ઝટ ફડફડી ઉડતાં છેક; ખરાં તમે પંખિડાં !
તમે ઉપરઉપરના વેપથી, ઓ પંખિડાં !
નવ ગુમાની આશો લેશ: અરે ઓ પંખિડાં !
જાંજાં આંતર અધિકારને, ઓ પંખિડાં !
નિજ કૃતિનો મૂલ હોશે; અરે ઓ પંખિડાં !
તમે બહારથી મસ્ત ભલે રહેા, ઓ પંખિડાં !
પણ સાચી મસ્ત ન તેહ; અરે ઓ પંખિડાં !
મન ઉચ્ચ પ્રેમે ઉરાડશે, ઓ પંખિડાં !
તો સાર્થક છે તમ દેહ, અરે ઓ પંખિડાં !

આત્માનું સૌન્દર્ય સર્વને સુંદર કરી રહું છે,

પદ ૩૩. (પડતી હવે મુજને ખબર, એ લય.)

બ્રહ્માંડમાં વેનયું બધું, આત્મામયું સૌન્દર્ય નહિ,
સુંદર હોયે જોનાથી મનગુ, ચ્યુલ મૂકમે અહિ તહિ;
આ સૂર્યને શશિને કંઈ પ્રજા-કવિ મોહી રહ્યા,
લલનાતળા લાવણ્યસમ, કાખએ ન સુંદર દોહું કંઈ.

કમલને કો કહે સાંઈ.

જે તણી જ્યોતિથી મવં લાગતું પ્યાંઈ,
જુએ ના સ્વરૂપ તે ચારુ.

જુએ છે કોઈ સુંદરતા, સુકઠે ને સુગન્ધે કો,
લહે કોકિલફૂજન સુંદર, રસિકતું ચિત્ત હરનાંઈ;
પરંતુ સર્વમાં આત્મા વિલસતો તેથી સુંદર તે,
હું તો સૌન્દર્યમૂલ આત્મા ઉપર મુજ પ્રાણ ઓવાંઈ.

શ્રી જ. દેવી.

વિશ્વાદિતૈવી માવના.

પદ ૩૪. (સજ્જેલાં શ્રી પ્રભુજીના, ઐ લય.)

નિરતર વિશ્વના પ્રાણી સુખી મહિ હો નિરામય હોઃ
 સદા મહિ બદને બાળા, નદદ મહિના સુનિશ્ચય હો.
 બવિદ્યાના તિમિર-ચાને સુવિદ્યાગન્ધોદ્યાય હો,
 પછી ત્યાં નો નર-પત્માન-નાણા નપ્રકાશ અત્ય હો.
 વિકાસમાત્ર અનન્યા ટળી મહિ હો. પ્રિક્રિય હો
 અભયની અભય વગેરી મદા મહિ હો. પ્રિક્રિય હો —
 મહિ મહિમ મા મહિ હો. મદા મહિ હો. પ્રિક્રિય હો
 હાણી અતનનાજા રજનમ નદા યા મદામદા હો.
 મહિ ન મા મહિ ન મા પ્રિક્રિયમાત્ર નય હો.
 મહિની પ્રિક્રિય મહિમય હો. મદા મદા ન જયજય હો —

સાધનસમારંભમાં સાધકોએ પા

૧ પ્રાતઃકાળે પાંચ વાગતાં ઘંટ થતાં પરવારી સાત વાગતાં સંયમમાટે નિશ્ચય કરેલા.

૨ સાતથી અગીયાર વાગતા સુધી પ્રાતઃ જપ, પ્રાણાયમ, ધ્યાન, વગેરે.

૩ કોઈ પણ સાધકે બીજા સાધકોને નિ પણ ક્રિયા સંયમના સ્થાનમાં કરવી નહિ.

૪ સાતથી અગીયાર વાગતાસુધી પ્રત્યેક સાધકે પોતાના આસન ઉપર ક્રિયા કરતા બેસવું. આસન છોડી ગમે ત્યાં ફરવું નહિ. કોઈ કારણપરતે ઉઠવું પડે તો ઉઠવું, પણ કાર્ય થઈ રહે તત્કાળ પાછા પોતાને આસને આવી બેસવું.

૫ સંયમના સમયમાં, દર જગને પણ વાતો કરનાર અથવા સમયનો દુરુપયોગ કરનાર સાધકો ઉપર દેખરેખ રાખવામાં આવશે, અને તેમના અયોગ્ય કૃત્ય માટે પકડીથી ઘટતો વિચાર કરવામાં આવશે.

૬ સમારંભમાં જેઓએ નાની ઉમરનાં બાળકોને આજ્ઞા હોય તેમણે તે બાળકો સંયમમાં કોઈને કોઈ જાતનો વિલેપ ન કરે તેવાં વ્યવસ્થા રાખવી. તેમ ન થતાં બાળકોથી થતા હેરાનગતિ જવાબદાર તેમના પડીકાને જ ગણવામાં આવશે.

૭ અગીયાર વાગતાં પ્રાતઃકાળના સંયમની સમાપ્તિ થયે સાત કાએ, આરતી થતાં સુધી પોતાના આસનને પશ્ચિમ કાએ નહિ.

૮ આરતી થઈ રહ્યા પછી સ્નાન કરવા જઈનાર સાધકોએ સ્નાન કરવા જવું, અને જણાવવામાં આવે તે સમયે બોજનશાળામાં હાજર થવું. જેઓ વિલંબે હાજર થશે તેમની બોજનમાટે બીજા પંક્તિમાં વ્યવસ્થા થશે.

૯ સાંજે પાંચ વાગે પુનઃ સ્નાનની પ્રવ્રજા હોય તેમણે સ્નાન માટે જવું અને સાતસુધીમાં સંધ્યા વગેરેથી પરવારી વ્યાખ્યાનમંડપમાં હાજર થવું.

૧૦ સાંજે સાતથી આઠસુધી થતારાં અથવા અન્ય નિશ્ચય કરવામાં આવનાર સમયે થતારાં વ્યાખ્યાનોમાં સાધકના ધર્મને અનુસરી ભાગ લેવો.

૧૧ આઠથી સાડા નવસુધી કીર્તનના આનંદમાં ભાગ લેવો.

૧૨ દશ વાગે પ્રત્યેક સાધકે સુષ્ઠ જવું. જેમને વહેલી નિદ્રા ન આવતી હોય તેમણે સુતા સુતા જપ કરવા, પરંતુ વાતો કરી બીજાની નિદ્રામાં વિલેપ ન કરવો.

૧૩ સંયમવિનાશ સમયમાં સાધકોએ બનતાસુધી વ્યાવહારિક વાતો નહિ કરવી, પરંતુ સંયમને પોષક વાતો કરવી, નહિ તો મૌનપણે જપ, સદ્વિચાર આદિનું સેવન કરવું.

૧૪ આ નિયમોનો બધી જોઈને ભંગ કરનારા સાધકોને સમારંભમાં ભાગ લેવાના અનધિકારી ગણવામાં આવશે.

શ્રી ઉપેન્દ્ર.

